

ANTHOLOGIE SARMA

Dans op Expo 58

Een selectie uit het kritische oeuvre van Marcel Lobet en Georges Sion

Tekst door Staf Vos - 2008

© Myriam Van Imschoot

1. Inleiding
2. Opzet van de anthologie
3. Toelichting bij de selectie
4. Dans op Expo 58: analyse van het corpus
5. Teksten en tekstfragmenten in de anthologie
6. Keywords en zoekfunctie
7. Biografieën
  - Marcel Lobet
  - Georges Sion
8. Achtergrondinformatie
9. Credits

1. Inleiding

Eind 2005 kwamen de historicus Staf Vos, de theaterwetenschapper Lieve Dierckx en Sarma samen met als gemeenschappelijke interesse Expo 1958 en de invloed van deze Wereldtentoonstelling op de ontwikkeling van de Belgische danskritiek. Het resultaat van de samenwerking is een kleine anthologie bestaande uit een dertigtal teksten. De meeste daarvan werden geschreven door Marcel Lobet, een criticus die destijds veel aandacht besteedde aan de Expo; daarnaast werden een aantal sleutelteksten van zijn tijdgenoten geselecteerd. Staf Vos leidt de anthologie in met een omkaderende tekst.

Met de anthologie rond Expo '58 zet Sarma haar onderzoek naar de wortels van de hedendaagse danskritiek voort. Een eerste stap in die richting werd genomen met de anthologie rond Eric de Kuyper, een criticus die actief was in de jaren '60 en tot op vandaag blijft schrijven over dans.

2. Opzet van de anthologie

Expo 58 was de eerste Wereldtentoonstelling na de Tweede Wereldoorlog. Tot op vandaag werd in terugblikkende literatuur opvallend weinig aandacht besteed aan de anders wel prominente plaats die dans innam op het artistieke programma van de Expo. De aanwezigheid van internationale dansgezelschappen veroorzaakte nochtans een ongeziene belangstelling van de Belgische tijdschriften voor danstheater en folkloristische dans. Expo 58 werd dan ook een belangrijke leerschool voor de Belgische recensenten. In hun speciale rubrieken promootten zij dans en lichamelijke expressie als modieuze symbolen voor een maatschappij gestoeld op culturele en technologische vooruitgang, maar met oog voor humane waarden. Ze hadden het hoog op met de academische ballettraditie en folkloristische of exotische dans, maar waren vooral gefascineerd door een aantal moderne balletgezelschappen, met als voortrekkers Jerome Robbins en Maurice Béjart. Hoewel hun voorzichtig 'humanistisch modernisme' sterk bekritiseerd werd door de volgende avant-gardegeneratie, zou hun theoretisch discours en hun esthetisch begrippenkader toch een grote invloed uitoefenen op de perceptie van het grote publiek.

De anthologie over danskritiek rond Expo 58 focust op Franstalige teksten, gepubliceerd in de neutrale Brusselse krant *Le Soir* en het tijdschrift *Les Beaux-Arts*. Dit laatste werd wekelijks uitgegeven door het Paleis voor Schone Kunsten en deed dienst als officiële Festivalbrochure. In Brussel waren dans en danskritiek in de late jaren vijftig hoofdzakelijk Franstalige aangelegenheden. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw waren in België pogingen ondernomen om een onafhankelijk Vlaams/Nederlandstalig cultuurleven op te zetten. In Brussel wierpen deze wat betreft dans veel minder vruchten af dan in Antwerpen, waar in 1923 met veel succes een ballet was opgericht aan de Vlaamse Opera.

De belangrijkste critici in deze anthologie, Marcel Lobet en Georges Sion, ontptopten zich in hun verslaggeving over het Wereldfestival op de Expo tot specialisten inzake dansgeschiedenis, zij het met een ambigue kijk op moderniteit, lichaamstaal en internationale cultuur. Hun ambivalente opvattingen waren echter niet toevallig of vreemd voor die tijd, maar geworteld in de context van, enerzijds, een op Frankrijk georiënteerde dansesthetiek en anderzijds de officiële 'humanistische' ideologie van Expo 58.

3. Toelichting bij de selectie

Uitgangspunt voor SARMA was de systematische en volledige excerptering van *Le Soir* en *Les Beaux-Arts* voor het jaar 1958. Het Brusselse kwaliteitsdagblad *Le Soir* werd in 1887 als neutrale onderneming opgericht. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwam die neutraliteit in het gedrang, toen de titel werd 'gestolen' door een collaborerende redactie en nadien opnieuw door het verzetsfront. Sinds 1944 verschijnt de krant weer in haar oorspronkelijke hoedanigheid, tot op vandaag in eigendom van de firma Rossel. *Les beaux-arts: journal d'information artistique, peinture, sculpture, architecture, arts décoratifs, musique, littérature, théâtre, cinéma* verscheen van 1930 tot 1970 met variërende ondertitel. Het breed informerende, artistieke programmablade werd uitgegeven door de Société auxiliaire des publications du Palais des Beaux-arts de Bruxelles.

De combinatie van voornoemde bladen geeft een goed beeld van de plaats die danskritiek vóór, tijdens en na de Expo innam. De anthologie biedt een selectie full text-artikels die grotendeels representatief is voor de verscheidenheid aan thema's en genres en auteurs die in één kalenderjaar aan bod kwamen. Uit *Le Soir* selecteerden we verslaggeving, essays, aankondigingen en korte aankondigingen 'Courrier Lettres Arts Sciences'. Over dans schreef in de eerste plaats Marcel Lobet, wiens journalistiek de hoofdbrok van de anthologie vormt. Kunstcriticus Paul Caso lichtte de algemene ideologie van de artistieke evenementen op de Expo toe. *Les Beaux-Arts* kende reguliere verslaggeving (met een aparte rubriek over het artistieke leven in Parijs), een essayistische 'Carnet du critique' en aankondigingen. De voornaamste recensent was hier de theaterauteur Georges Sion, naast André de la Mar, muziekcritica Monique Verken en de Franse danscritica Françoise Reiss. André Scohy, verantwoordelijke van de Afrikaanse uitzendingen van *Radio Congo Belge*, verzorgde er in 1958 een meerdelige reeks over Afrikaanse dans in Belgisch Kongo.

Tijdens de Expo voerden Rusland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Nederland, België, de Verenigde Staten, Spanje en Joegoslavië hun meest toonaangevende dansgezelschappen op, hetzij op het Wereldfestival, hetzij in de nationale paviljoenen. Onder meer het American Ballet Theatre, het Ballet USA, het Royal Ballet, het Ballet de l'Opéra en het Nederlands Ballet vochten in enkele balletklassiekers het monopolie van het Bolshoi Ballet op rigoureuze disciplineren van het lichaam aan. Igor Moisseev verdedigde het Russische socialisme met modernistisch folklorisme, Jerome Robbins pareerde met Amerikaanse matrozen en jazz-stijl. Het meest opzienbarend waren de balletten op concrete muziek van Maurice Béjart op de Internationale Dagen van de Experimentele Muziek. Daarnaast waren er de Kongolese dansers van Changwe-Yetu, Chinese opera en folkloristische groepen uit Turkije, Finland, Israël, en de Filipijnen. De anthologie geeft besprekingen weer van de belangrijkste van deze voorstellingen, aangevuld met enkele reflecties over de dansscène in de Belgische provincies en Parijs.

De internationale relevantie van de thema's die in deze Brusselse danskritiek aan bod kwamen, blijkt uit de internationale enquête die de belangrijkste criticus uit deze anthologie, Marcel Lobet, het jaar voordien voerde in opdracht van het Institut International du Théâtre en de Unesco. Lobet was gevraagd een beschouwend artikel te schrijven voor *Le Théâtre dans le monde* (themanummer 'Danse et la vie') over de situatie van de dans en haar toekomstperspectief. Hij baseerde zijn essay op de antwoorden die eminente dansers, choreografen, componisten en critici hadden ingestuurd op acht vragen. Op de lijst staan onder meer Béjart, Moiseev, Frederick Ashton, Janine Charrat, Jean Cocteau, Birgit Cullberg, Anton Dolin, Margot Fonteyn, Françoise et Dominique, Martha Graham, Arnold Haskell, Doris Humphrey, José Limon, Helen Tamiris e.a. De vragen gaan over precies dezelfde hete hangijzers als die de dans op de Expo zou opwerpen, met name de noodzaak aan maatschappelijke of zelfs politieke betrokkenheid van dans, de kwesties van abstracte dans, Amerikanisme en moderniteit, verhouding tot theatraaliteit en music-hall en zo meer.

Tot slot wordt de anthologie vervolledigd met tekstmateriaal uit monografieën of monografische artikels gepubliceerd door Lobet en Sion in de tweede helft van de jaren 1950, die hun kritische activiteit verder contextualiseren.

4. Dans op Expo 58: analyse van het corpus

In de danskritiek van Marcel Lobet, Georges Sion en hun collega's kwamen in 1958 heel verschillende artistieke concepten en achterliggende culturele waarden in confrontatie. De officiële ideologie van Expo 58 was er nochtans een van verzoening. Sinds 1953 wilden de organisatoren met de Wereldtentoonstelling de onvervreembare mogelijkheden van de mens benadrukken om natuur en samenleving door wetenschap en kunst naar zijn hand te zetten met het oog op mondiale vrede, welvaart en emancipatie. In volle Koude Oorlog was dit een statement.

Dit 'humanistisch modernisme' (J. Kint) kende op de Wereldtentoonstelling ook een expliciet artistieke vertaling. Kunst moest waarschuwen voor de gevaren die de wetenschap in het atoomtijdperk kon ontketenen; de context van Westerse economische en technologische bloei en Russische détente gaven anderzijds ook de kunst de opdracht de vooruitgang te vieren, zij het met een 'menselijk gelaat'. De Expo verbaasde de bezoekers met theater, muziek, opera en een ongezien aantal dansvoorstellingen. Op de Brusselse Grote Markt verheerlijkte een theatergroep de pioniersgeest van Columbus, het theaterfestival in Antwerpen programmeerde niet toevallig *Doktor Faustus*. Naast de onvermijdelijke *Negende Symfonie van Beethoven*, symbool van spirituele verbroedering in rokkostuum, verschenen nu ook dansers uit alle landen ook op het podium, om hun eigen danstaal, traditie en ambities voor mekaars ogen in een spektakel gestalte te geven.

De critici uit *Le Soir* en *Les Beaux-Arts* waren zeer onder de indruk van deze mondiale krachtmeting. Terugblikkend bevestigen zowel critici als Sion, Lobet en Albert Burnet, als de Belgische danseres Lydia Chagoll (*Plaidoyer pour un ballet belge*) het enorme succes van de dans op de Expo. In 1958 kon de dans vooral door haar visuele kracht en spektakelwaarde een zeer ruim publiek boeien. Die liet haar concurreren met film en televisie, bij uitstek de media van de moderniteit. Al sinds de eeuwwisseling kende ook België een groeiende populariteit van de lichaamscultuur enerzijds, en de spektakelcultuur anderzijds, ten nadele van de 'cultuur van het woord'. Internationale dansers en gezelschappen frequenteerden Brussel en Antwerpen, maar nooit op een zelfde schaal, met een zelfde envergyure en een zelfde media-aandacht als in 1958.

Vernieuwing in de dans?

Interessant is de scherpe opvatting van Marcel Lobet in een tijd te leven waarin dans als nooit te voren bloeide, tegelijk dankzij en ondanks de verworvenheden van de moderniteit. Geen (ordinaire) conservatief aan het woord dus, ondanks zijn tijds- en milieugebonden esthetica. 'Depuis quelques années, nous assistons à une véritable renaissance du ballet, et il y a là un phénomène esthétique qui retient même l'attention du profane. A l'ère du cinéma, cet autre art du mouvement qu'est la danse retrouve un essor qu'il n'avait plus connu depuis quarante ans, depuis les Ballets

Russes', klonk het in een artikel uit 1955. En in zijn boek over dans en televisie ging hij enkele jaren later verder in op de relatie tussen beide, met titels als 'Le ballet dans la vie de l'homme d'aujourd'hui', 'Le ballet dans la civilisation de l'image', 'Le téléballet', 'Une fenêtre ouverte sur l'univers des coeurs'...

In zijn bilan van de internationale dansscène uit 1955, gebaseerd op voorstellingen in Brussel, Antwerpen, Parijs en Aix-les-Bains, signaleerde Lobet niettemin een besluiteloosheid over de te volgen weg om de dans 'jong' te houden. Hij onderscheidde 'le ballet moderne' van 'la tradition classique', maar kon zijn gemengde gevoelens over het (neo-)expressionisme bij Birgit Akesson en Martha Graham, of de music-hall invloed bij Roland Petit, niet verhullen. Hij was gefascineerd door de evenwichtsoefening tussen academisme en innovatie die Balanchine en Robbins maakten met het New York City Ballet, maar vestigde zijn hoop vooral op vernieuwing in de Franse dans.

Twee jaar later, in *Théâtre dans le monde*, bleek de weg nog steeds onzeker. 'L'art chorégraphique est à un tournant de son évolution', stelde Lobet, 'D'une part, certaines expériences modernistes semblent avoir déjà épuisé leur pouvoir de renouvellement; d'autre part, les formules classiques ou néoclassiques rencontrent une faveur inattendue dans des pays voués jusqu'ici à la danse expressionniste ou au ballet folklorique. [...] Cette constatation amène l'observateur à s'interroger sur l'avenir du ballet. De même que la peinture est passée du figuratif à l'abstrait pour revenir déjà à l'allusif, verrons-nous le ballet renoncer de plus en plus à l'argument - qui en faisait autrefois une pantomime - pour se réfugier, lui aussi, dans l'abstraction, tenue pour l'expression de la danse pure?' Niet meer Petit trad nu naar voor als sterkhouders van een aanvaardbaar (Frans) modernisme, wel Maurice Béjart, die de abstracte dans en de psychoanalytische inspiratie verdedigde temidden van meer conservatieve collega's. Ook andere thema's kwamen in de enquête aan bod, zoals onder meer dat van het politieke engagement in de dans tijdens de Koude Oorlog, en de verhouding tussen spektakeldans en expressieve dans in het tijdperk van de film- en entertainmentindustrie.

Een culturele geografie van de dans

In de essays en kritieken uit *Le Soir* tijdens het expojaar 1958 bepaalde Béjart voor Lobet en diens collega's de bovengrens van het artistieke experiment. Dans mocht zich bevrijden op technisch en thematisch vlak, maar moest als 'ballet' worden opgevat, wilde ze als 'kunst' blijven gelden. Lobet situeerde zichzelf zonder schaamte in een Frans cultureel referentiekader, dat zich in de eerste plaats onderscheidde van de Duitse expressionistische invloedssfeer. Enkel in een essay getiteld 'La chorégraphie moderne absente de l'Exposition' klaagde Lobet de afwezigheid aan van expressionistische innovatie op de danspodia van Expo, terwijl die in de Duits- en Angelsaksisch georiënteerde gebieden wel bloeide. Elders omschreef hij het expressionisme steevast als een achterhaalde esthetica uit het interbellum, die daarom als vanzelfsprekend overal terrein verloor ten opzichte van de ballettraditie.

Lobets onbehagen met het expressionisme sloot aan bij een lange geschiedenis van kritiek op de zwaarwichtigheid en narratieve pretenties van de Duitse kunst. In de Franse culturele invloedssfeer leverde deze opvatting decennialang een patriottisch argument voor zowel

modernistische avant-garde als behoudsgezinde reactie. Positief gesteld zorgde dit voor een grote waardering voor zintuiglijkheid en lichamelijkheid, los van literaire of theatrale programma's. In Vlaanderen had het Duitse expressionisme in het interbellum wel gebloeid. Tijdens de oorlog maakte de Antwerpse Jeanne Brabants de overstap naar de academische dans, omdat ook zij aanvoelde dat de Duitse dans in een 'impasse' zat. De 'ernstige' expressionistische erfenis bleef in Vlaanderen echter meer gekoesterd dan in Franstalig Brussel. De lichaamstaal van Serge Lifar, icoon van de Franse Opéra en verafgood door Lobet, was voor de Vlamingen veel te sensueel, te 'verwijfd' en te behaagziek.

Een tweede geografische conflictlijn doorheen de anthologie vormde het onbehagen met het zogenaamde 'Amerikanisme'. De jaren vijftig betekenden de definitieve doorbraak van het consumptie- en spektakelmodel dat door zowel bewonderaars als tegenstanders met de Verenigde Staten werd geassocieerd. Woog het Duitse alternatief te zwaar, dan was de Amerikaanse moderniteit te oppervlakkig. Hoofdbekommernis was de bedreiging door Amerikaanse dansers van de romantische kunstopvatting, die een verheven presentatie vergde en een sterk metafysische inslag. Daarnaast baarde ook de teloorgang van Parijs als culturele wereldhoofdstad zorgen. Amerikanen moesten vooral niet denken te kunnen wedijveren met de traditionele Europese balletscholen, klonk het oordeel, maar hun eigen esthetica en thema's vonden bij Lobet evenmin genade.

Georges Sion, theatercriticus in *Les Beaux-Arts*, was milder in zijn oordeel over de Amerikaanse dansers. In 1953 had hij immers een rondreis gemaakt door de Verenigde Staten; *Puisque chacun a son Amérique*, luidde de titel - en motivatie - van zijn enthousiaste verslag. 'Américanisme? Bien sûr, et pourquoi pas?', schreef hij in 1958. Sion schreef enkel voorstellingskritiek en kreeg in *Les Beaux-Arts* geen forum voor bredere essays zoals die van Lobet. In een overzichtsartikel in *La Revue Générale Belge*, 'L' exposition en soixante spectacles', waarschuwde hij de lezers voor schijnheiligheid. Fouten tegen de goede smaak die bij Franse dansers als een toevalsmisser werden goedgepraat, mochten niet-Franse dansers - Amerikanen, Britten, Russen - niet als een 'tweede natuur' worden aangewreven. Ook niet-Westerse culturen mochten niet te snel worden veroordeeld, want 'goede smaak' was een delicaat begrip voor wie niet over een raster beschikte om de voorstellingen adequaat te begrijpen.

Toch wilde Sion de exclusiviteit van het Westerse elitaire kunstbegrip vrijwaren door de folkloristische dans, hoe authentiek ook als expressie van de volkeren der aarde, niet als échte 'kunst' te erkennen. Het humanistische voluntarisme van de Expo kon niet opwegen tegen de angst voor 'la confusion des valeurs'. Lobet van zijn kant was dan weer wel bijzonder gevoelig voor de oriëntaalse tempeldans, maar die was al eeuwen toegeëigend om lichamelijke spiritualiteit in het Westen aanvaardbaar te maken. De koloniaal André Scohy ging daarentegen in tegen de stereotypen door de Kongolezen in zijn artikelenreeks in *Les Beaux-Arts* allereerst van hun moderne kant te laten zien, dansend in de cafés van Leopoldstad. De gespannen verhouding van de Westerse intelligentsia ten opzichte van niet-Westerse, vaak koloniale, manifestaties vormt een derde geografische conflictlijn doorheen de anthologie.

Het humanistische lichaamsbeeld

De meest intrigerende passages uit het werk van Lobet en Sion waren precies die waarin ze de vermelde conflictlijnen probeerden te overstijgen en ondanks alles hun vertrouwen uitspraken in het optimistische mens- en kunstbeeld van de Expo. In de rubriek 'La vie artistique' uit *Le Soir* behandelde de kunsthistoricus Paul Caso dat 'nouvel humanisme' op 10 april 1958. Hij omschreef het culturele project van de Expo als een aanvechting van Georges Braques boutade dat kunst was gemaakt 'pour troubler', terwijl wetenschap geruststelling bracht. 'Il n'est pas exclu', schreef Caso, 'qu'à la fin de notre siècle, on puisse tenir la réciproque de cet aphorisme pour une des clefs du domaine exaltant de l'art moderne.' In het atoomtijdperk baarde de wetenschap onrust, maar was de intelligentsia vastbesloten de humane culturele waarden te beschermen en de moderne kunst daartoe in dienst te nemen. Door frasen uit het modernistisch discours over te nemen hoopten ze, eenmaal op gelijke snelheid, de avant-garde van koers te doen veranderen. Artistieke vernieuwing werd als een traditie gelegitimeerd, in de hoop dat ze verder in de pas zou lopen en geen onrust of vervreemding meer zou zaaien.

De illusie dat kunst de universele, tegelijk moderne en eeuwige essentie van het menszijn kon weergeven, bleef voor Lobet en Sion bijgevolg overeind. 'L'homme demeure au centre', was voor zowel Caso als Lobet het criterium, maar de spanningen in de danskritiek verraadde dat het de Fransgezinde burgerman met zijn koloniale onderdanen was die zijn visie oplegde. 'Il est la proportion et celle-ci est la beauté', werd dan vervolgd, wat leidde tot een esthetiek van evenwichtigheid en controle. Lobet, Sion en hun collega's leken het als hun taak te beschouwen de oncontroleerbare en globaliserende moderniteit door middel van hun kritiek in toom te houden, deels door aan de moderne visuele cultuur toe te geven en het lichaamsvertoon *an sich* te verheerlijken als nieuwe uitdrukking van 'menselijkheid', deels door toch de finale rol van de woordcultuur, de Franse traditie en de moraal te bekrachtigen.

Als moderne estheet nam Lobet immers zijn toevlucht tot abstractie en 'pure dans' die boven de literaire anekdote kon uitstijgen en daardoor een zogenaamd 'universele' uitdrukingskracht van het menselijk lichaam kon verheerlijken. Lobet was gefascineerd door de lichamelijke directheid, die dans, 'cet art toujours neuf', een intrinsieke actualiteit gaf. De krachtenbundeling van ballet en film of televisie bracht zelfs de mogelijkheid om het lichaam zélf expressiever te maken, los van de bijhorende literaire verwijzing, schreef hij in 1963. En met Lifar benadrukte Lobet in 1958 dat 'la technique corporelle sera toujours le moteur du renouvellement et du rajeunissement de la danse'.

Het lichaam moest dan wel - en dat was zeer belangrijk - ongeschonden, integer en sensueel blijven, als metafoor voor het positieve mensbeeld van publiek en de critici. Over de Amerikaanse Martha Graham, voor hem een erfgename van het Duitse expressionisme, vroeg Lobet zich af waar nu 'cette joie un peu sensuelle du corps qui danse' gebleven was. Hij had schrik voor 'ontwrichting', en de term 'désarticulé' keerde voortdurend terug om de lichaamstaal of compositie van al te dierste vernieuwers te omschrijven. Een aanslag op 'harmonie', stijlbegrip en West-Europese artistieke conventies in de dans werd als een aanslag op een ruimere wereldbeschouwing opgevat.

Toch, of precies daarom, wilde Lobet het expressieve lichaam niet zonder meer in de schijnwerpers plaatsen. Het romantische kritische discours bleef de perceptie van sensualiteit en emotie sturen, opdat de nieuwe fascinatie voor het lichaam, die hij steunde, niet tot al te rauw experiment of goedkoop vertier zou leiden. Het 'pure' lichaamsvertoon moest zich door een ethische of metafysische pretekst laten inspireren. De nobele traditie van artistieke reflectie over 'le Beau et le Bien indissolublement jumelés, la connaissance du Mal, de l'Amour et de la Mort' werd zo verdergezet. Het was de bijzondere verdienste van Maurice Béjart dat hij, volgens Lobet, die 'ziel', 'inspiratie', 'stijl', de 'ethiek' en 'harmonie' in zijn modern werk wist te behouden. Béjart plaatste de uitgepuurde expressie en het moderne levensgevoel centraal, maar zijn dansvocabularium was minder vervreemdend dan dat van Martha Graham. In zijn psychoanalytische 'ballet-problème' leken dansers veel minder hun eigen lichaam en ziel aan flarden te scheuren. Zij bleven verticaal en transcendent dansen en behielden zo, in de ogen van Lobet, meer lichamelijke en spirituele integriteit.

Dit neemt niet weg dat het oeuvre van Béjart voor velen in het Brussel van de late jaren 1950 choquerend en sensationeel was. In de *Mélanges Marcel Lobet* geeft Lobets medewerker en nadien opvolger, Albert Burnet, toe dat hijzelf in 1957 nog lang niet zover stond in zijn appreciatie van Béjart, maar dat deze, door de supervisie van Lobet, langzaamaan wel de maatstaf werd in zijn eigen verdere carrière als danscriticus bij *Le Soir*, tot 1988. Lobet overtuigde velen van het belang van Béjart. Op basis van Béjarts voorstellingen op de Expo en zijn *Sacre du printemps* het jaar nadien, door Lobet gerecenseerd, haalde directeur Maurice Huisman Béjart in 1960 naar de Brusselse Muntchouwburg om er het Ballet van de XXste eeuw te vormen.

Lobet blijkt zo een man van vele gezichten. Internationaal geïnformeerd maar chauvinistisch, gevoelig voor sensualiteit maar ook moraliserend, verleid en bedreigd door abstractie, modern maar tegelijk traditionalistisch. Een constante was wel de hoge scherpzinnigheid en eruditie van zijn stukken. Daarnaast verbaast het hoeveel ruimte hij in *Le Soir* kreeg - of afdwong - om zijn standpunten en oordelen over het toenmalige danslandschap grondig te verduidelijken en weer te nuanceren. Van humor of radicale pamfletstijl was er geen sprake, evenmin als bij zijn collega's. Wel bood *Le Soir* door Lobets toedoen een kwalitatieve en frequente opiniëring over abstracte dansvraagstukken die in de huidige dagbladpers nauwelijks nog denkbaar is. Het loont de moeite de positie van *Le Soir* en *Les Beaux-Arts* in het Vlaamse en Franstalige medialandschap op dat vlak verder comparatief en chronologisch te onderzoeken. In Vlaamse kranten schreven de Antwerpenaar Piet Deses en de Gentenaar André Minne immers eveneens over het Wereldfestival, en in *La Libre Belgique* begon Jacques Franck aan zijn lange carrière, waarin de danskritiek een centrale plaats innam. Vanaf 1963 zorgde ook Eric de Kuyper in de Vlaamse pers voor een genuanceerd beeld op de internationale dansscène, zoals blijkt uit de SARMA-anthologie die enkele jaren geleden aan hem werd gewijd.

5. Teksten en tekstfragmenten in de anthologie

Marcel Lobet in *Le Soir*

- 'Le ballet en Allemagne. Un entretien avec Andrée Marlière', 6 januari 1958, 2.
- "'L'Apprenti fakir" et la mise en scène du ballet moderne', 9 januari 1958, 2.
- 'Le "Rendez-vous manqué" de Françoise Sagan', 6 februari 1958, 7.
- 'Les Ballets Bolchoï', 18 april 1958, 24.
- 'Danses balinaises', 23 mei 1958, 5.
- 'Gala du ballet belge', 25 mei 1958, 2. 'La chorégraphie moderne absente de l'exposition', 29 mei 1958, 2.
- 'Margot Fonteyn triomphe dans la "Belle au bois dormant"', 30 mei 1958, 5.
- 'Grâce et disgrâce du ballet anglais', 12 juni 1958.
- 'L'Opéra de Pékin', 15 juni 1958, 5.
- 'Roméo et Juliette. Le Bolchoï à la Monnaie', 6 juli 1958, 7.
- 'Les Ballets U.S.A. de Jérôme Robbins', 18 juli 1958, 7.
- 'Le ballet américain', 14 augustus 1958, 2.
- 'L'Avenir du ballet', 12 september 1958, 2.
- 'Le ballet et la télévision', 24 september 1958, 5.
- 'Ballets de musique concrète', 7 oktober 1958, 7.
- 'De la scène aux livres', 31 oktober 1958, 2.
- 'A l'Opéra royal flamand d'Anvers. Soirée de ballets', 6 november 1958, 2.
- 'L'"Orphée" de Béjart', 11 december 1958, 2.

Paul Caso in *Le Soir*

- 'Au rendez-vous du Heysel: un nouvel humanisme', 10 april 1958.

André Scohy, Georges Sion, André de la Mar, Françoise Reiss en Monique Verken in *Les Beaux-Arts*

- A. Scohy, 'La danse, miroir de l'Afrique', 28 februari 1958, 7.
- G. Sion, 'De Pékin à Buenos Ayres', 27 juni 1958, 3.
- G. Sion, 'Jerome Robbins et les ballets USA. Le Nederlands Ballet', 1 augustus 1958, 4 en 6.
- G. Sion, 'L'ensemble Moïsséev. L'American Ballet', 22 augustus 1958, 3.
- A. de la Mar, 'Un novateur de la danse, Maurice Béjart', 3 oktober 1958, 5.
- F. Reiss, 'Présence de Janine Charrat', 17 oktober 1958, 12.
- M. Verken, 'Aux Galas de la Pléiade: Le Ballet-Théâtre de Paris', 5 december 1958, 1 en 7.

Andere teksten van Marcel Lobet en Georges Sion

- M. Lobet, 'La renaissance du ballet dans le monde', *La Revue Générale Belge*, 91 (1955), nr. 1, 407-426.
- M. Lobet, 'An investigation into the Revival of Ballet Themes / Enquête sur le renouvellement des thèmes de ballet', *Le Théâtre dans le Monde. Revue trimestrielle publiée par l'Institut International du Théâtre avec le concours de l'Unesco*, 6 (1957), nr. 3, 168-210.
- G. Sion, 'L'Exposition en soixante spectacles', *La Revue Générale Belge*, 94 (1958), nr. 10, 14-31.
- M. Lobet, *Le ballet français d'aujourd'hui. De Serge Lifar à Béjart* (Brussel : Ad. Goemaere; Parijs: Librairie Théâtrale, 1958), 9-37 en 137-151.

De anthologie biedt een selectie uit een breder en groter corpus artikelen over dans en theater in *Le Soir* en *Les Beaux-Arts* van 1958. Onderzoekers kunnen het volledige archief met digitale foto's, alsook de bijhorende databank met korte beschrijving, op het kantoor van Sarma raadplegen, mits aanmelding en motivatiebrief aan contact.sarma@gmail.com

6. Keywords

(worden nog aangevuld)

7. Biografieën

Marcel Lobet

Marcel Lobet (Braine-le-Comte 1907- 1992) schreef als literator en journalist tal van boeken, van romans tot essays over historische onderwerpen, Oosterse poëzie en literaire meesterwerken (o.a. het bekende *Classiques de l'an 2000*). Vóór de Tweede Wereldoorlog werkte Lobet acht jaar met Pierre Goemaere voor de maandelijkse *Revue belge*, vanaf 1937 schreef hij voor *L'Indépendance belge*, vanaf 1944 voor *La Nation belge* en de *Revue générale belge*, en vanaf 1950 tot 1969 voor *Le Soir*. Eerst was hij bij *Le Soir* ook filmcriticus, nadien stimuleerden de eerste dansspasjes van zijn voortijdig overleden dochter Myriam (1944-1958) hem tot de danskritiek, en ten slotte ging hij zich uitsluitend concentreren op zijn hoofdopdracht, de literaire kritiek. Zijn danskritiek werd totnogtoe nooit gebundeld en spreidde zich voornamelijk uit over een vijftiental jaren vanaf het begin van de jaren 1950. Al in 1956 schreef hij een eerste monografie over dans en in de daaropvolgende jaren wees hij de Brusselse artistieke kringen op het belang van de vernieuwende academische dans van Maurice Béjart. Vanaf 1964 gaf Lobet les aan de Brusselse journalistenschool; in 1970 werd hij opgenomen in de Académie royale de Langue et de Littérature françaises de Belgique. In 1979 publiceerde hij nog een biografie over de Béjart-ster Paolo Bertoluzzi.

Georges Sion

Georges Sion (Binche 1913-Brussel 2001) studeerde aan de Franstalige Rechtsfaculteit in Leuven en was van 1937 tot 1940 redactiesecretaris van *La Revue belge*, in opvolging van Marcel Lobet. Na de oorlog werkte hij als onafhankelijk literatuur-, theater- en muziekcriticus, werd hij co-directeur van *La Revue générale* (waar hij eveneens Lobet opvolgde) en gaf hij les aan de conservatoria van Mons (1951) en Brussel (1965). In 1962 werd hij tot de Académie royale de Langue et de Littérature françaises gekozen, in 1974 tot Belgisch lid van de Académie Goncourt. Hij schreef verder onder meer voor *La Libre Belgique*, *La Nation Belge* en, vanaf 1970, *Le Soir*. Zijn dramatisch oeuvre werd in 1989 gebundeld heruitgegeven bij Duculot (Parijs-Louvain-la-Neuve). Relevante essaybundels zijn *Le théâtre français d'entre-deux-guerres* (1944), *Voyages aux 4 coins du Congo* (1949-1952) (1954), *Puisque chacun a son Amérique* (1956) en *150 ans de littérature en Belgique* (1980).

8. Achtergrondinformatie

Deze aanvullende bibliografie omvat verwijzingen naar teksten die niet of slechts gedeeltelijk werden opgenomen in de anthologie.

Marcel Lobet over dans

- 'La renaissance du ballet dans le monde', *La Revue Générale Belge*, 1955, nr. 1, 407-425. [fragment in deze anthologie]
- Panorama du ballet d'aujourd'hui (Parijs-Brussel: Georges-Marie Dutilleul, 1956), 147p.
- 'An Investigation into the Revival of Ballet Themes / Enquête sur le renouvellement des thèmes de ballet', *Le Théâtre dans le Monde*, 6 (1957), nr. 3, 168-210. [fragment in deze anthologie]
- *Le ballet français d'aujourd'hui. De Lifar à Béjart* (Brussel : Ad. Goemaere; Parijs: Librairie Théâtrale, 1958), 226p. [fragment in deze anthologie]
- M. Lobet, 'Serge Lifar et le ballet moderne', *Revue Générale Belge*, 94 (1958), 57-68.
- *La danse* (Encyclopédie par l'image) (Parijs, Hachette, 1958), 62p.
- *Dix années de ballets à la Télévision belge: ballets et spectacles chorégraphiques présentés de 1953 à 1963* (Les cahiers RTB, série Arts et Lettres 1) (Brussel: Radiodiffusion Télévision Belge, s.d.), 78p.
- *Paolo Bertoluzzi* (Brussel : Paul Legrain 1979) 92p.
- Lobet zou ook hebben gewerkt aan een *Histoire du ballet de la Monnaie depuis 1700 jusqu'à nos jours*, die nooit werd voltooid.

Over Marcel Lobet

- M. Lobet, *L'humanisme du cœur* (Gesprek met Berthe Bolsée) (1971).
- J. Lacroix, *Marcel Lobet, bibliographie de ses œuvres et ouvrages à consulter* (Parijs 1991).
- Marcel Lobet en Marc Lobet, *Un supplément d'âme: essai d'autoportrait intemporel* (1998).
- J. Gélis en J. Lacroix ed., *Mélanges Marcel Lobet* (Parijs: A Rebour-Dison: Ad. Hardy; 1992) met o.m. A. Burnet, 'La critique de ballet ou la leçon du maître', pp. 53-55 en G. Sion, 'Le jeu des chaises musicales', 189-191.

Verdere literatuur

- R. Barbier, *Van operaballet naar Ballet van Vlaanderen* (Antwerpen z.d.).
- J. Brabants, *Les trois coups belge: de geschiedenis van de theaterdans in België: afkloppen... en doek open!* (Antwerpen 1994).
- A. Burnet, 'La critique de ballet ou la leçon du maître', in: J. Gélis en J. Lacroix ed., *Mélanges Marcel Lobet* (Parijs: A Rebour-Dison: Ad. Hardy; 1992) 53-55.
- P. Davay, M. Lobet e.a., *De kunsten* (Algemene wereldtentoonstelling te Brussel 1958. Gedenkboek, 5) (Brussel 1960).
- J. Franck, 'Visages d'aujourd'hui. Jean-Jacques Etchevery', *Revue Générale Belge*, 94 (1958), nr.5, 136-141.

- *Internationale dagen van de experimentele muziek* (Algemene Wereldtentoonstelling. Brochure, 5-10 oktober 1958) (Brussel 1958).
- J. Kint, *Expo 58 als belichaming van het humanistisch modernisme* (Rotterdam 2001).
- G. Pluinage (ed.), *Expo 58. Tussen droom en werkelijkheid* (Tielt 2008); in het bijzonder T. Verschaffel, "Er waait een harde wind, maar de hemel blijft blauw..." De boodschap van Expo 58', in: *op. cit.*, 73-94.
- R. Stengele, *Bejart en de dans: van de "Symphonie pour un homme seul" tot de IXe symfonie* (foto's R. Kaeyaert) (Brussel 1966).
- B. Vervliet, *Een boon voor de dans op Vlaamse podia in de fifties. Studie van Piet Deses' danskritieken in Het Tooneel en Het Antwerpsch Tooneel* (onuitg. lic.verh. Taal- en Letterkunde: Germaanse talen, UA Antwerpen) (Antwerpen 2007).
- Interview met Albert Burnet door Lieve Dierckx en Staf Vos, Ukkel, 29 november 2005 (Sarma).

Onderzoekers kunnen het volledige archief met digitale foto's, het interview met Albert Burnet, alsook de bijhorende databank met korte beschrijving, op het kantoor van Sarma raadplegen, mits aanmelding en motivatiebrief aan contact.sarma@gmail.com

9. Credits

Staf Vos (1980) studeerde cultuurgeschiedenis aan de Katholieke Universiteit Leuven en de University of York in Groot-Brittannië. Momenteel is hij verbonden aan de Onderzoekseenheid Cultuurgeschiedenis vanaf 1750 van de K.U.Leuven en werkt hij als Aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen aan een doctoraat over Belgische dansgeschiedenis in de periode 1890 tot 1960. Daarbij besteedt hij bijzondere aandacht aan de relatie tussen dans, muziek, lichamelijke en moderniteit. Zijn studie Een licht achter den heuvel. Het verlangen naar muzikale zuiverheid in Vlaanderen tijdens het interbellum werd in 2005 uitgegeven in de reeks Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen en Kunsten.

Lieve Dierckx studeerde vertaler-tolk aan het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken in Antwerpen. Nadien behaalde ze een Master Theaterwetenschap aan de Universiteit Antwerpen. Ze verrichtte onderzoek naar factoren die de duurzaamheid van danscarrières beïnvloeden. Ze schreef bijdragen over dans en theater voor onder meer Urbanmag, Rekto:verso en Etcetera. In het seizoen 2008-2009 werkt ze mee aan de Corpus Kunstkritiek van het Vlaams Theater Instituut.

Myriam Van Imschoot is artistiek leider van Sarma samen met Jeroen Peeters. Ze is co-editor van de anthologie Dans op Expo 58.

Charlotte Vandevyver en **Kristien Van den Brande** voor SARMA.

Met dank aan de nazaten van Lobet - Marc Lobet, Albert Burnet en Jeanne Brabants, e.a. - voor de steun.